

ทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย

Directions for Active Learning research in Thailand

วาทัญญู นาวิเศษ^{1*} เปรมยุดา เดชบุญ²

Watanyou Nawises^{1*} Premyuda Dechboon²

¹⁻²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹⁻²Faculty of Education, Burapha University

*Corresponding author e-mail: watanyou@go.buu.ac.th

(Received: 5 August 2024, Revised: 25 August 2024, Accepted: 27 August 2024)

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ในการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาผลงานวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2565 เพื่อศึกษาทิศทางการวิจัย ด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทยเพื่อเสนอแนวทางการทำวิจัยแก่ครู และนิสิต หรือผู้สนใจ คณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจากบทความวิจัยจากระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online (ThaiJo)) จำนวนทั้งสิ้น 139 บทความ ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทยของระดับอุดมศึกษามีประเด็นหลัก ดังนี้ 1) การศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่อผ่านการเรียนการสอนแบบ Active Learning จำนวน 55 บทความ 2) กิจกรรมที่นำมาใช้ในชั้นเรียนด้วยการเรียนการสอนแบบ Active Learning จำนวน 74 บทความ และ 3) การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จำนวน 10 บทความ ทิศทางของการวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษากิจกรรมที่นำมาใช้ในชั้นเรียนด้วยวิธีที่หลากหลายแตกต่างกัน เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบต่างๆ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การใช้ชุมชนเป็นฐาน คอนสตรัคติวิสต์ โครงการเป็นฐาน เกมฟิเคชั่น ไมโครเลิร์นนิ่ง การฝึกอบรม และชุดการเรียน มีจำนวนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับด้านการศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียน และการศึกษาสภาพ การจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ในชั้นเรียนผู้เรียนยังต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกันด้วย ผู้สอนลดบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน ในลักษณะการบรรยายลง และเพิ่มบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะทำ กิจกรรมต่างๆ รวมถึงการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนรู้

คำสำคัญ: การเรียนการสอนแบบ Active Learning; การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ;

ทิศทางการวิจัย

ABSTRACT

This study is qualitative research that involves data collection and analysis. The researchers are interested in studying research on Active Learning in Thailand, specifically at the higher education level, from 2012 to 2022. The objective is to examine research trends in Active Learning in Thailand to propose research guidelines for teachers and students or other interested parties. A total of 139 research articles were collected from the Thai Journals Online (ThaiJo) database. The findings indicate that the research on Active Learning in Thai higher education focuses on three main areas: 1) the study of student behavior after participating in Active Learning, covered in 55 articles; 2) the activities implemented in classrooms using Active Learning, covered in 74 articles; and 3) the study of the conditions of Active Learning management, covered in 10 articles. The research trends related to classroom activities through diverse methods, such as the use of social media, various forms of information technology, cooperative learning, community-based learning, constructivism, project-based learning, gamification, microlearning, training, and learning kits, were found to be the most prominent compared to research on student behavior and the study of learning management conditions. Moreover, it was noted that in Active Learning classrooms, students are required to interact with both teachers and their peers. The role of the teacher shifts away from traditional lecturing to become more focused on encouraging students' active engagement in various activities and preparing an environment conducive to learning.

Keywords: Active Learning; Systematic Review; Direction of research

บทนำ

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ถูกคิดค้น และมีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งมีการเลือกใช้ในการเรียนรู้เชิงรุกขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เป้าหมายของธรรมชาติวิชา และผู้เรียนว่าจะนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในขั้นตอนไหนของการสอน การเรียนการสอนแบบ Active Learning เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน การปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำกรณีศึกษา เป็นต้น โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ควรช่วยพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร/นำเสนอ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม บทบาทของผู้เรียนนอกจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้วยังต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกันด้วย ผู้สอนควรลดบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนในลักษณะ การบรรยายลง และเพิ่มบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนรู้

Active Learning อาจไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับในยุคปัจจุบันนี้ ซึ่งจะเห็นได้จากการถ่ายทอดเกี่ยวกับ Active Learning หลากหลายรูปแบบในทุกสถาบันการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น หลักสูตร ฝึกอบรม การจัดอบรมเชิงปฏิบัติ การบรรยาย ผลงานวิจัย นวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง และที่สังเกตได้อีกประการคือ การใช้คำที่สื่อถึง Active Learning ที่แตกต่างกัน เช่น การเรียนแบบกระตือรือร้น

การเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเรียนรู้แบบลงมือทำ การเรียนแบบใฝ่รู้ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ การเรียนรู้แบบเชิงลึก เป็นต้น จึงถือเป็นสิ่งที่จะต้องช่วยกันขับเคลื่อนจากทุกหน่วยงาน เพราะเป้าหมายสำคัญของเราก็คือเป้าหมายเดียวกัน คือ เราต้องการให้เด็กของเราในวันนี้เติบโตกลายเป็นผู้ใหญ่ที่คิดเป็น แก้ปัญหาได้ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้จนเกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อพัฒนาประเทศชาติของเราให้ก้าวหน้า และกลายเป็นพลเมืองของชาติที่สมบูรณ์ต่อไป ผู้วิจัยจึงมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้ในการสอนที่หลากหลายสาขาวิชา เครื่องมือ วิธีการสอนที่ปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชั้นเรียนตนเอง รวมถึงวิธีการวัดและประเมินผล ซึ่งนโยบายในระดับประเทศเองก็ให้ความสำคัญกับการใช้ Active Learning ที่มีปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ได้ระบุถึงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการผลิต การพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่วนยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าวสู่การปฏิบัตินั้นได้ระบุให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) เป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับแรก ที่เริ่มต้นกระบวนการยกร่างกรอบแผนภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ระบุไว้ว่าไทยมีกำลังคนสมรรถนะ มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ในกลยุทธ์การพัฒนา กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยในมิติ กลยุทธ์ย่อยที่ 1.2 พัฒนาผู้เรียนระดับพื้นฐานให้มีความตระหนักรู้ในตนเอง มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ การดำรงชีวิตและการทำงาน โดยการพัฒนากลยุทธ์สมรรถนะและขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนสามารถจัดการตนเอง มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถรวมพลังทำงานเป็นทีม มีการคิดขั้นสูงด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570), 2565) ทำให้เห็นว่าการเรียนการสอนแบบ Active Learning ได้รับความสนใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการสะท้อนความคิด สะท้อนการเขียน จนสามารถนำความคืบหน้าเหล่านี้ไปใช้ในการประกอบวิชาชีพในอนาคตได้ ผู้วิจัยในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จึงมีความสนใจเกี่ยวกับทิศทางการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทยเนื่องจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย โดย Active Learning เป็นแนวคิดที่ให้นักเรียนหรือผู้เรียนมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้โดยตรง และไม่ใช่ว่าเพียงแค่การรับข้อมูล โดยการใช้กิจกรรมที่ทำท่ายและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง รวมทั้งใช้เป็นกรณีตัวอย่างให้กับนิสิตวิชาชีพรู้ และสามารถให้คำแนะนำกับผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบ Active Learning จึงได้มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. เลือกหัววิจัยที่จะรวบรวมตามความสนใจ และความต้องการของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยเป็นอาจารย์ในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน เมื่อไปสอนมีนิสิตจำนวนมากที่สนใจการเรียนการสอนแบบ Active Learning ทำให้มีความสนใจที่จะรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยที่มีบริบทที่ครอบคลุมในทุกระดับการศึกษา

2. ศึกษาตำรา และเอกสารด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการให้ถูกต้องตามทฤษฎีซึ่งงานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative method) ตามกรอบแนวคิดของ Dixon-Woods

3. ออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 กำหนดขอบเขตของบทความวิจัยโดยใช้ปี พ.ศ. และคำค้น

3.2 อ่านทำความเข้าใจและจับประเด็นหลัก ใส่รหัสข้อมูล โดยมีรายละเอียดครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) วัตถุประสงค์การวิจัย 2) วิธีการวิจัย 3) กลุ่มตัวอย่าง 4) สรุปผลการวิจัย

3.3 ตีความและสรุปเป็นองค์ความรู้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บทความวิจัยใน ThaiJo ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบ Active Learning

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยการคัดเลือกงานวิจัยและการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกบทความวิจัย (Research Article) จากกระบวนฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online (ThaiJo)) ผ่านเครือข่ายออนไลน์ สำหรับการคัดเลือกบทความ มีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1.1 บทความวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ต้องเป็นบทความวิจัยฉบับเต็ม (Full-text Article)

1.2 บทความวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ต้องเป็นบทความที่อยู่ในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทยที่ถูกจัดคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 ถึง 4 โดยเป็นบทความวิจัยที่มาจากวารสารทางการศึกษาและวารสารทางด้านสังคมศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้อง

1.3 บทความวิจัยต้องตีพิมพ์ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2565 เพื่อดำเนินการหาแนวโน้มของงานวิจัย

1.4 บทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบ Active Learning ซึ่งผู้วิจัยใช้คำสำคัญในการค้นหาที่มีความเกี่ยวข้อง ได้แก่ Active Learning และการเรียนรู้เชิงรุกช่องทางที่สืบค้นคือ <https://www.tci-thaijo.org/>

2. ผู้วิจัยจัดทำระเบียบข้อมูลเพื่อใช้บันทึกและเก็บข้อมูลสำคัญที่นำมาใช้สังเคราะห์แนวโน้มงานวิจัยด้วยโปรแกรม Microsoft Excel โดยประกอบด้วย 1) ลำดับบทความวิจัย 2) ชื่อบทความวิจัย 3) ผู้แต่ง 4) สังกัด 5) จุดประสงค์การวิจัย 6) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย 7) จำนวนผู้เข้าร่วมวิจัย 8) ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากดำเนินการคัดเลือกบทความวิจัยและบันทึกข้อมูลสำคัญของแต่ละบทความวิจัยลงในระเบียบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์บทความวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 139 บทความวิจัย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิจัยคุณภาพ โดยการอ่านข้อมูลที่บันทึกอย่างละเอียด และสรุปเพื่อหาข้อมูลมาอธิบายทิศทางการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย ในระดับอุดมศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยหลังจากได้ทำการรวบรวมบทความวิจัยที่ใช้คำค้นตามที่กำหนด สืบค้นจากระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online (ThaiJo)) พบบทความที่เกี่ยวข้อง จำนวน 139 บทความ โดยมีประเด็นหลัก ดังนี้ 1) การศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่อผ่านการเรียนการสอนแบบ Active Learning 2) กิจกรรมที่นำมาใช้ในชั้นเรียนด้วยการเรียนการสอนแบบ Active Learning และ 3) การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ซึ่งสามารถนำเสนอทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย ดังตารางที่ 1

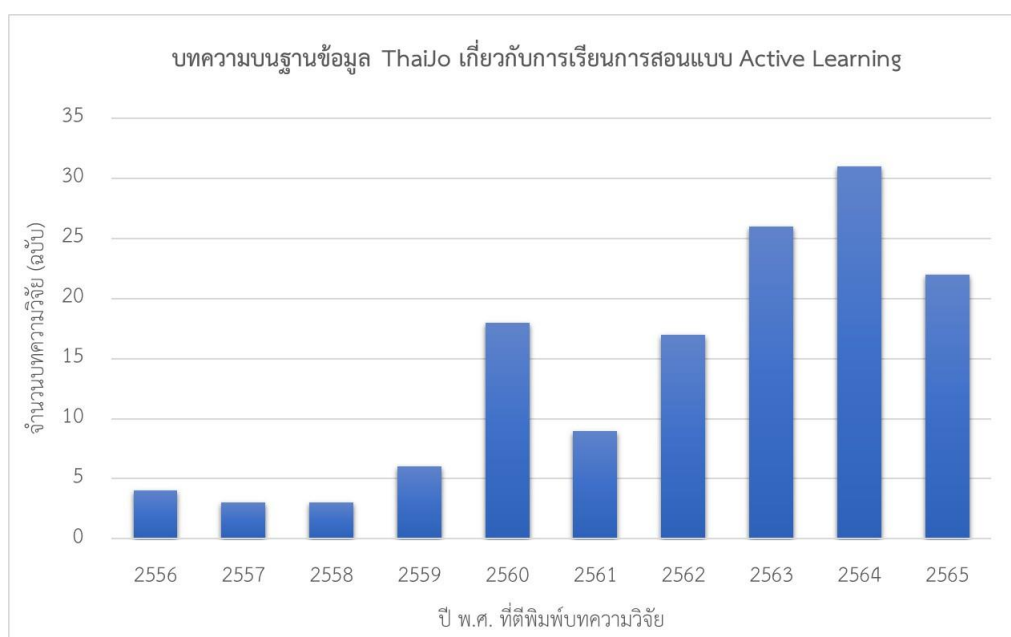
ตารางที่ 1 ทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย

ทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอน แบบ Active Learning	จำนวนบทความวิจัย (บทความ)
1. การศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่อผ่านการเรียนการสอนแบบ Active Learning	55
2. กิจกรรมที่นำมาใช้ในชั้นเรียนด้วยการเรียนการสอนแบบ Active Learning	74

3. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

10

จากตารางที่ 1 พบว่าทิศทางการวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษากิจกรรมที่นำมาใช้ในชั้นเรียนด้วยวิธีที่หลากหลายแตกต่างกัน เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบต่างๆ ในชั้นเรียนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การใช้ชุมชนเป็นฐาน คอนสตรัคติวิสต์ โครงการเป็นฐาน ไมโครเลิร์นนิ่ง เกมฟิเคชั่น การฝึกอบรม และชุดการเรียนรู้ ระหว่าง พ.ศ. 2556-2565 มีจำนวนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับด้านการศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียน และการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้

ภาพที่ 1 บทความวิจัยบนฐานข้อมูล ThaiJo เกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบ Active Learning ระหว่าง พ.ศ. 2556-2565

จากภาพที่ 1 พบว่าบทความวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning สูงสุดใน พ.ศ. 2564 จำนวน 32 บทความ

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย เพื่อเสนอแนวทางการทำวิจัยแก่ครู และนิสิตหรือผู้สนใจ ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทยของระดับอุดมศึกษามีประเด็นหลัก ดังนี้ 1) การศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่อผ่านการเรียนการสอนแบบ Active Learning 2) กิจกรรมที่

นำมาใช้ในชั้นเรียนด้วยการเรียนการสอนแบบ Active Learning และ 3) การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

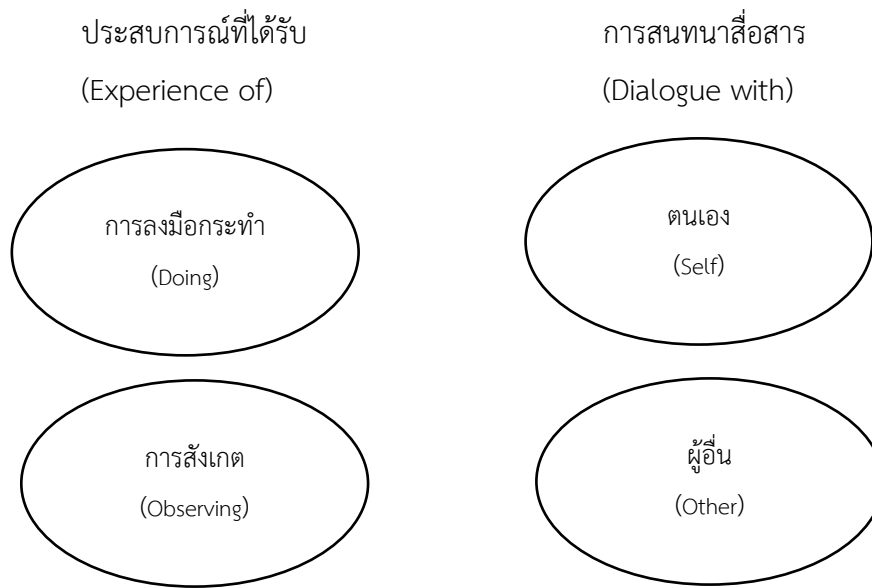
การเรียนการสอนแบบ Active Learning ในระดับอุดมศึกษา (Higher Education) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาในทุกศาสตร์ เนื่องจากลักษณะสำคัญของการเรียนการสอนแบบ Active Learning เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ/ครูเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือ เน้นการส่งเสริมและพัฒนาคิดขั้นสูง เน้นการสร้างองค์ความรู้และประยุกต์ใช้ความรู้ เน้นปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม มีการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นเจ้าของความรู้/กำกับการเรียนรู้ของตนเอง กล่าวคือ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเปลี่ยนไปจากเดิมที่ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดเนื้อหา หรือองค์ความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน (Content Based) เปลี่ยนเป็นการฝึกทักษะเพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นหาค้นคว้าความรู้มาสู่การวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อส่งต่อไปสู่นวัตกรรมที่สร้างคุณค่าให้กับสังคมต่อไป โดยในมุมมองของผู้สอนเองก็มีการออกแบบรูปแบบการสอนและวิธีการสอนที่เปลี่ยนไป รวมทั้งผู้เรียนก็ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง เพราะผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากกว่านั่งฟังอยู่เฉยๆ ผู้เรียนได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดขึ้นในชั้นเรียน (เช่น การอ่าน การเขียน การอภิปราย ฯลฯ) ผู้สอนให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะของผู้เรียนมากกว่าการนำเสนอเนื้อหาข้อมูล ผู้สอนให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ส่งเสริมหรือตรวจสอบเจตคติ และค่านิยมของผู้เรียน ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และแรงจูงใจในการเรียนเพราะได้รับการตอบสนองทันทีจากครูผู้สอน และผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้รับการพัฒนาการคิดระดับสูง (เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน) สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นเห็นได้จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Active Learning ที่มีวิวัฒนาการของการเลือกใช้วิธีสอน การใช้สื่อ เทคโนโลยีดิจิทัล และอุปกรณ์สื่อสารที่นำมาปรับในห้องเรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากแหล่งข้อมูลทั่วโลกได้ทันที ทุกเวลา สามารถแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงความรู้เพื่อนำมาต่อยอดความรู้ต่อไป ผู้เรียนจะพัฒนาตนเองได้ตรงกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) เพราะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการฟัง 20% และการทำ 70-80% ผู้สอนไม่เน้นสอน เน้นออกแบบการเรียนรู้ เน้นสร้างแรงบันดาลใจ รวมถึงปรับเปลี่ยนการวัดและประเมินผลผู้เรียนเพราะการวัดแบบเดิมไม่สามารถบอกได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ ผู้เรียนรู้สึกว่าผลงานของตนเองไม่มีคำตอบที่กำหนดไว้ล่วงหน้า จึงควรใช้การประเมินด้วยวิธีที่หลากหลายและตามสภาพจริง เพื่อปูพื้นฐานความรู้และทักษะสำหรับการใช้ชีวิตที่ดีในภายหน้า (วิจารณ์ พานิช, 2555) ในการจัดการเรียนรู้เมื่อสิบปีที่ผ่านมาจะเห็นว่าในระดับอุดมศึกษามีการปรับตัวโดยเลือก Active Learning มากขึ้น โดยเปลี่ยนจากผู้เรียนเป็นฝ่ายรับ (Passive Learner) เป็นฝ่ายที่ลงมือกระทำ (Active Learner) และอีกสาเหตุของ

การเปลี่ยนแปลงคือ นโยบายการจัดการศึกษาของระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศ นับเป็นข้อดีอย่างยิ่ง เพราะเมื่อผู้สอนและผู้เรียนสามารถปรับตัวได้จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ 3 มิติ ดังนี้

1) ด้านการคิด (Thinking Domain) การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จะสร้างให้เกิดการเรียนรู้กับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องใน 6 ระดับ มิใช่เพียงให้จดจำ (Remember) และเข้าใจ (Understand) หากแต่จะให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ (Apply) วิเคราะห์ (Analyze) ประเมิน (Evaluate) และสร้างสรรค์ (Create) ด้วย

2) ด้านความรู้สึก (Feeling Domain) การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ให้ความสำคัญกับการสร้างให้ผู้เรียนสนุก (Fun) ในการเรียนรู้ ควบคู่กับสร้างให้เกิดความตระหนักเห็นคุณค่า (Value) ของสิ่งที่เรียน โดยมี ความรู้สึกท้าทาย (Challenge) และได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ทั้งกับผู้เรียนด้วยกันและผู้สอน

3) ด้านการลงมือปฏิบัติ (Doing Domain) การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ให้ความสำคัญกับการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติตั้งแต่การปฏิบัติตามต้นแบบ (Imitation) การปฏิบัติได้เองอย่างถูกต้อง (Precision) ไปจนถึงการปฏิบัติได้เองอย่างคล่องแคล่วเป็นธรรมชาติ (Naturalization) สามารถเชื่อมโยง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ จากสิ่งที่ได้ปฏิบัติไปสู่องค์ความรู้ที่กำลังเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของเมเยอร์และโจนส์ (Meyer & Jones, 1993, pp. 4-11) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการจัดกิจกรรมการที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ การลงมือกระทำ และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่ชวนสงสัย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับข้อมูล เกิดมโนทัศน์ หรือทักษะใหม่ๆ จากการเรียนรู้ นอกจากนี้เมเยอร์และโจนส์ (Meyer & Jones, 1993, pp. 20-32) ได้เสนอกระบวนการพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ว่ามี 4 ด้าน คือ การพูดและการฟัง (Active Listening) จะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นหาความหมายของสิ่งที่เรียนและได้ยิน การเขียน (Active Writing) ที่เป็นภาษาของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนได้ลำดับและเรียบเรียงความคิด การอ่าน (Active Reading) ทำให้ผู้เรียนประมวลผลสิ่งที่อ่านและเน้นสาระสำคัญของเรื่องที่เรียน การสะท้อนความคิด (Active Reflection) จะช่วยให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม หรือนำความรู้ใหม่ไปใช้ในสถานการณ์อื่นต่อไป ทั้งนี้ฟิงค์ (Fink, 199, p.1) ได้แสดงรูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

จากรูปแบบดังกล่าวจะทำให้เห็นว่าทิศทางของการวิจัยด้านการเรียนการสอนของระดับอุดมศึกษาเกี่ยวกับ Active Learning มีแนวโน้มสูงในการเปลี่ยนรูปแบบ และวิธีสอนของผู้สอนในระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยมีทั้งเปลี่ยนรูปแบบการสอนทั้งหมด หรือเปลี่ยนบางส่วนเปลี่ยนกิจกรรมจากทำคนเดียวเป็นทำงานกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ เกิดการสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ เปลี่ยนวิธีการวัดประเมินจากการทำข้อสอบเพียงอย่างเดียวมาเป็นการให้คะแนนจากผลงาน ชิ้นงาน การจดบันทึก การสะท้อนคิด การนำเสนอหน้าชั้นเรียน และการสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้เรียน จึงถือว่าการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิด และการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสนำทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งในหัวข้อที่เรียน และเป็นการเตรียมพร้อมที่ดีในการเผชิญกับสถานการณ์ในอุตสาหกรรม หรือการทำงานในอนาคต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ความหลากหลายในการให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning
2. การวิจัยในมุมมองของผู้สอนในระดับอุดมศึกษาที่หลากหลายสาขาวิชา
3. การนำหลักการของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไปทำวิจัยกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเพื่อศึกษาผลที่แสดงออกมาถึงการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต่อไป
4. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้เป็นส่วนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

5. การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในการสอนออนไลน์ และการสอน ในชั้นเรียน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาทิศทางการวิจัยด้านการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในประเทศไทย พ.ศ. 2556-2565 มีแนวโน้มสูงขึ้นในด้านการปรับปรุงแบบการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอนในชั้นเรียน มีการเลือกใช้กิจกรรมที่กระตุ้นผู้เรียนให้ตื่นตัวผ่านทางสื่อการเรียนรู้ที่เสมือนจริง กิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยใช้สถานการณ์จริงที่ใกล้เคียงหรือปัญหาที่พบได้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งผู้สอนปรับวิธีการถ่ายทอดโดยบรรยายน้อยลง ใช้การลงมือกระทำของผู้เรียนทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และค้นหาคำตอบได้ตามถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งผลให้ความพึงพอใจในการเรียนด้วย Active Learning สูงกว่าการเรียนด้วยการบรรยาย อีกทั้งผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็ว เกิดการสื่อสารร่วมกันมากขึ้นระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และผู้เรียนกับผู้สอน มีทักษะการสื่อสาร และกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความมั่นใจที่จะนำความรู้ที่ได้รับในชั้นเรียนไปสู่การใช้ประโยชน์ในวิชาชีพของตนในอนาคต สามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนปัจจุบันและเป็นแนวทางในการชี้แนะให้กับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาที่สนใจการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- Fink, L.D. (1999). *Active learning*. (Online) Retrieved 29 April 2024, from <https://commons.trincoll.edu/ctl/files/2013/08/Week-3-Active-Learning.pdf>
- Meyers, C., & Jones, T.B. (1993). *Promoting active learning: Strategies for the college classroom*. San Francisco: Jossey-Bass Publisher.